بازخورد اعلام نتایج ارزشیابی اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز در بهبود کیفیت تدریس آنان از دیدگاه خودشان

مهری غفوریان‌برودجردنیا، عبدالحسین شکورنیا،حسین الهام‌پور

چکیده

مقدمه. ارزشیابی شیوه تدریس اساتید فرایندی است که هدف آن بهبود کیفیت تدریس و افزایش ارتقای آموزش در اکثر دانشگاه‌ها است که نتایج حاصل به منظور دادن بازخورد لازم به اطلاع اساتید رسانیده می‌شود. هدف از مطالعه حاضر, تعیین نظرات اساتید در خصوص تأثیر بازخورد نتایج ارزشیابی بر بهبود شیوه تدریس آنان می‌باشد.

روش‌ها. در یک مطالعه توصیفی- مقطعی, تمامی اساتید غیر بالینی دانشگاه علوم پزشکی اهواز (۱۳۰ نفر) مورد مطالعه قرار گرفتند. نظرات آنان به وسیله پرسشنامه‌ای که با روایی محتوا و پایایی همسانی درونی آلفای کرونباخ تعیین گردیده بود، جمع‌آوری شد. داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS به صورت فراوانی و بکارگیری آزمون مجذور کای برای مقایسه فراوانی‌ها, تجزیه و تحلیل شد.

نتایج. با وجود اینکه ۵۵/۱ درصد اساتید با سیستم کنونی ارزیابی وضعیت اساتید موافق هستند، ۸۵ درصد اساتید اعلام نمره ارزشیابی را به اساتید به عنوان یک بازخورد مناسب در بهبود کیفیت تدریس مفید تلقی می‌نمایند. ۵۵/٤ درصد اساتید اعلام نمره ارزشیابی به مدیران گروه‌های آموزشی و نیز ٤۹/۵ درصد اساتید اعلام نمره ارزشیابی به رؤسای دانشکده‌ها را در ارتقای کیفیت تدریس مؤثر دانستند. بین مرتبه علمی اساتید و نظر آنان نسبت به بازخورد اعلام نمره ارزشیابی در روند بهبود تدریس ارتباط معنی‌داری وجود داشت.

بحث. به نظر می‌رسد اکثریت اساتید اعلام نمره ارزشیابی را به عنوان یک بازخورد مناسب در بهبود کیفیت تدریس مفید تلقی می‌نمایند. بنابراین, پیشنهاد می‌شود برای جلب رضایت و شرکت بیشتر اساتید در فعالیت‌های مثبت آموزشی، مسؤولین آموزشی در سطوح مختلف آموزشی برنامه‌ریزی دقیقتری را اجرا کنند تا گام‌های اساسی‌تری در ارتقای کیفیت آموزشی برداشته شود.

واژه‌های کلیدی. ارزشیابی، بازخورد، کیفیت تدریس، اساتید

مقدمه

برای ارتقای مستمر یک سیستم, به ابزاری برای ارائه بازخوردهای مناسب نیاز می‌باشد. ارزشیابی بازخوردی از یک فرایند است که بر اساس آن میزان حصول یا عدم حصول به اهداف را می‌توان مورد سنجش قرار داد. برای ارزشیابی استاد یا معلم هدف‌های زیادی برشمرده‌اند که مهمترین آنها کمک به معلمان در جهت اصلاح و بهبود روش‌ها و فعالیت آموزشی خودشان و کمک به مدیران و مسؤولان سازمان‌های آموزشی در جهت تصمیم‌گیری‌های معقول‌تر و درست‌تر درباره استخدام، ترفیع، ارتقا و مانند اینها است.

دو نوع هدف ارزشیابی را با اصطلاحات ارزشیابی تکوینی و ارزشیابی تراکمی نام‌گذاری کرده‌اند. ارزشیابی تکوینی، از راه فراهم آوردن اطلاعات و داوری‌ها و پیشنهادهایی درباره نحوه آموزش معلمان به آنها کمک می‌کند تا عملکردهای خود را بهبود بخشند(۱). از سوی دیگر, ارزشیابی تراکمی به مدیران و مسؤولان مؤسسات آموزشی، در تصمیم‌گیری‌های مربوط به استخدام، ارتقای حقوق و سایر امتیازهای شغلی مربوطه به معلمان مدد می‌رساند(۲).

به رغم اختلاف نظرهای زیادی که درباره استفاده از نظرهای دانشجویان برای ارزشیابی از اساتید وجود دارد، این روش کاربرد زیادی یافته است و برای ارزشیابی معلم در سطوح آموزش عالی و در بسیاری از مؤسسات آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد ولی اعتقاد اساتید بر این است که دانشجویان به

دکتر مهري غفوريان‌بروجردنيا (استاديار), گروه ايمنولوژي, دانشكده پزشكي, دانشگاه علوم پزشكي و خدمات بهداشتي- درماني استان خوزستان, اهواز.
اين طرح با شماره ۲۱۲ در معاونت پژوهشي دانشگاه علوم پزشكي اهواز ثبت, و هزينه‌هاي آن از طرف اين معاونت پرداخت شده است.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-10-11]

دلیل عدم آگاهی لازم از فرایند تدریس, از قضاوت کاملی برای ارزشیابی برخوردار نیستند و از این رو, اعتقادی به نتایج حاصل از این گونه ارزشیابی‌ها ندارند(۳). در تحقیقی دیگر, نظرات اساتید نسبت به ارزشیابی استاد توسط دانشجو بررسی و مدرسین معتقد بودند که دانشجویان نظرات شخصی خود را در ارزشیابی دخالت می‌دهند(٤). مطالعه‌ای عنوان نموده که نارضایتی اکثریت استادان از روش نظرخواهی از دانشجویان, وضع نگران‌کننده‌ای ایجاد کرده است, با این حال، اگر در روش استفاده از نظر دانشجویان احتیاط‌های لازم به کار بسته شود و نتایج حاصل عمدتاً به صورت یک منبع بازخورد (Feedback) برای اصلاح کار معلمان مورد استفاده قرار گیرد. یعنی به صورت ارزشیابی تکوینی به کار رود و برای مقاصد تصمیم‌گیری شغلی یا ارزشیابی تراکمی نتایج این روش ارزشیابی با نتایج حاصل از روش‌های دیگر ارزشیابی معلم تکمیل گردد, جای نگرانی وجود نخواهد داشت(٥).

از آنجا که مهمترین هدف ارزیابی اساتید توسط دانشجویان, دادن پس خوراند به اساتید است که نسبت به برنامه درسی خود و رفتارشان آگاه شوند. هدف از مطالعه حاضر این است که دیدگاه اساتید دانشگاه را در ارتباط با بازخورد اعلام نمره ارزشیابی بر بهبود کیفیت تدریس آنان مورد بررسی و کاوش قرار دهد و از نظرات آنان در جهت بهره‌برداری بهتر از نتایج ارزشیابی استاد در راستای ارتقای کیفیت آموزشی الهام بگیرد.

روش‌ها

این تحقیق, یک مطالعه توصیفی- مقطعی می‌باشد که در سال ۱۳۸۰ انجام شد. پرسشنامه‌ای منطبق بر هدف تحقیق شامل خصوصیات کلی اساتید و نظرات آنها نسبت به سیستم ارزیابی وضعیت آموزشی اساتید، تأثیر اعلام نمره ارزشیابی به آنان به عنوان یک بازخورد در روند بهبود تدریس، تأثیر اعلام نمره ارزشیابی به مدیران گروه‌های آموزشی و رؤسای دانشکده‌ها در بهبود روند آموزشی تهیه گردید. روایی محتوای پرسشنامه پس از نظرخواهی از متخصصین و انجام مطالعه مقدماتی تأیید و پایایی آن به روش همسانی درونی و محاسبه آلفای کرونباخ ارزیابی گردید. ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۸۰ درصد تعیین شد. جامعه مورد مطالعه تمامی اساتید غیربالینی دانشگاه بودند که سالیانه بطور مرتب مورد ارزشیابی قرار می‌گرفتند. اساتید بالینی دانشگاه بخاطر روند خاص و متفاوت ارزشیابی در مطالعه لحاظ نشدند. سؤالات پرسشنامه که به صورت پنج گزینه‌ای کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم ارائه شده بود, از ۱۳۰ پرسشنامه فرستاده شده, ۱۰۷ پرسشنامه عودت داده شد (٧٤/٦ درصد میزان برگشت response rate). اطلاعات با نرم افزار SPSS با استفاده از توزیع فراوانی، و برای مقایسه فراوانی در گروه‌ها با آزمون مجذور کای مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

نتایج

در این مطالعه, از ٧٤/٦ درصد پرسشنامه‌های عودت داده شده, ٦٣/٣ درصد مربوط به اعضای هیأت علمی با مرتبه مربی, ۲۸ درصد استادیار، ٥/٦ درصد دانشیار، ۱/۹ درصد استاد را شامل می‌شد. در ۰/۹ درصد از پرسشنامه‌ها رتبه علمی گزارش نگردیده بود. همچنین سابقه کار ۲۱/٥ درصد اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز در این تحقیق زیر ٥ سال, ۲۸ درصد حدود ۱۰-٥ سال و ٤٦/٦ درصد از آنان بالای ۱۰ سال بود.

اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز شرکت‌کننده در این تحقیق, به سؤالات پرسشنامه به شرح زیر پاسخ دادند:

در مورد نظر اساتید نسبت به سیستم کنونی ارزیابی وضعیت آموزشی اساتید, یافته‌ها نشان داد که ٨/٤ درصد کاملاً موافق ، ٤٦/٧ درصد موافق، ۱۲/۱ درصد بی نظر، ۲۰/٦ درصد مخالف و ۷/٥ درصد کاملاً مخالف و ٤/٧ درصد از اساتید به‌این سؤال پاسخ ندادند. در ارتباط با دیدگاه اساتید علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به مفید بودن اعلام نمره ارزشیابی به اساتید به عنوان یک بازخورد در روند بهبود تدریس، ۳٥/٥ درصد کاملاً موافق، ٤۹/٥ درصد موافق، ۱/۹ درصد بی نظر، ۷/٥ درصد مخالف و ٥/٦ درصد کاملاً مخالف بود.

در رابطه با نظر اعضای هیأت علمی نسبت به تأثیر اعلام نمره ارزشیابی به مدیران گروه‌های آموزشی در بهبود روند آموزشی, ۱۷/۸ درصد کاملاً موافق ٣٦/٦ درصد موافق، ١٤ درصد بی نظر، ٢٤/٣ درصد مخالف، ٦/٥ درصد کاملاً مخالف بود. نه دهم درصد از اساتید به این سؤال پاسخ نداده بودند.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-10-11]

در مورد دیدگاه اعضای هیأت علمی علوم پزشکی اهواز نسبت به تأثیر بازخورد نمره ارزشیابی استاد به رؤسای دانشکده‌ها در بهبود روند آموزشی, ۱۶/۸ درصد پاسخ کاملاً موافق، ۳۲/۷ درصد موافق، ۱۳/۱ درصد بی‌نظر، ۲۶/۲ درصد مخالف، ۸/٤ درصد کاملاً مخالف و ۲/۸ درصد از اساتید به‌این سؤال پاسخ نداده بودند.

تجزیه و تحلیل آماری نشان داد که بین مرتبه علمی اساتید و نظر آنان به سیستم کنونی ارزشیابی آموزشی رابطه معنی‌داری وجود دارد (X^2=۷ و P=۰/۰۳) بدین صورت که فراوانی مخالفت اعضای هیأت علمی با مرتبه مربی (۶۳/۷ درصد) در مورد سیستم کنونی ارزیابی آموزشی دانشگاه در مقایسه با اعضای هیأت علمی با مرتبه استادیار و بالاتر (٤۸/۸٦ درصد) بیشتر بود. اما بین سابقه تدریس و نظر اساتید نسبت به سیستم کنونی ارزیابی وضعیت آموزشی رابطه‌ای وجود نداشت. بین مرتبه علمی اساتید و نظر آنان نسبت به بازخورد اعلام نمره ارزشیابی در روند بهبود تدریس رابطه معنی‌داری وجود داشت (X^2 =۷/۸۲ و P=۰/۰۲) بطوری که اعضای هیأت علمی مربی (۹۰ درصد) با نظر موافق نسبت به اعلام نمره ارزشیابی درصد قابل توجهی را در مقایسه با اعضای هیأت علمی استادیار و بالاتر (۷٦ درصد) داشتند. در ارتباط با اعلام نمره ارزشیابی به مدیران گروه‌ها و رؤسای دانشکده‌ها در بهبود روند آموزشی, رابطه معنی‌داری بین مرتبه علمی اساتید و سابقه تدریس با نظر آنان وجود نداشت.

بحث

ارزشیابی اساتید در دانشگاه‌ها فرایندی است که هدف آن بهبود تدریس و بالا بردن سطح علمی دانشجویان است. چنان که این امر براساس موازین علمی به صورت مستمر صورت گیرد, نتایج حاصل از آن می‌تواند ضمن تقویت و اصلاح نقاط ضعف، مبنایی برای بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی شده و موجبات ارتقای سطح علمی دانشگاه را فراهم آورد. نتایج حاصل از این تحقیق در جامعه مورد بررسی نشان داد که اکثریت اساتید با سیستم کنونی ارزیابی وضعیت آموزشی اساتید موافق هستند و اعلام نمره ارزشیابی را به اساتید به عنوان یک بازخورد مناسب در بهبود کیفیت تدریس مفید تلقی می‌نمایند. نظرات استادان نسبت به اثر ارزشیابی دانشجو بر چگونگی تدریس آنها در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی نیز نشان داد که اکثریت استادان (۵۷/۵ درصد) تأثیر ارزشیابی دانشجویی را بر فرایند تدریس (آموزش) متوسط می‌دانستند و اعتقاد آنها بر این بود که دانشجویان به دلیل عدم آگاهی لازم از فرایند تدریس از قضاوت کاملی برای ارزشیابی برخوردار نیستند و از این رو, اعتقادی به نتایج حاصل از این گونه ارزشیابی‌ها را نداشتند(۳). شصت و چهار درصد اساتید دانشکده علوم پزشکی جهرم نیز با اصل انجام ارزشیابی توسط دانشجو کاملاً موافق هستند لیکن ۳٦ درصد از آنان نسبتاً موافق بودند که دانشجویان بطور آگاهانه فرم ارزشیابی اساتید را پر می‌کنند. هفتاد و شش درصد اساتید اعتقاد داشتند که دانشجویان بیشتر از آن که به محتوا و روش تدریس استاد توجه داشته باشد, به ارزیابی اخلاق و رفتار و شخصیت مدرس می‌پردازند(٤). در بررسی دیگری که اساتید را از دیدگاه دانشجویان مورد ارزیابی قرار داده بود, مرتبه علمی اساتید با نمره‌ای که برای ارزشیابی لحاظ می‌شد, اختلاف قابل توجهی داشت(٦). در این مطالعه نیز نظر اعضای هیأت علمی استادیار و بالاتر در مقایسه با مربیان در مورد تأثیر اعلام نمره ارزشیابی بر روند بهبود تدریس تفاوت داشت. این یافته می‌تواند به دلیل ارزش نمره ارزشیابی برای آن دسته از اساتیدی که مشمول امتیازات ارتقا در دانشگاه می‌شوند، باشد.

مطالعه‌ای در اهواز نشان داد که ۵۱ درصد اساتید با انجام ارزشیابی موافق هستند و فقط ۱۹ درصد به میزان صحت انجام ارزشیابی استاد توسط دانشجویان پاسخ مثبت دادند. ۳۲ درصد اساتید معتقد بودند که نمره ارزشیابی آنها بیانگر نحوه تدریس آنها بوده است. شصت درصد اساتید اظهار کردند که اعلام نمره ارزشیابی در بهبود و کیفیت تدریس آنها مؤثر بوده است(۷) که با نتایج تحقیق ما هماهنگی داشته است. در ارتباط با نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به ارزشیابی در دانشگاه, ۵۳ درصد به موفقیت اجرای ارزشیابی در دانشگاه اعتقاد داشتند, ٥٤/۳ درصد اعضای هیأت علمی معتقد بودند که ارزشیابی استاد توسط دانشجو, شأن استاد و دانشجو را خدشه‌دار می‌کند(۸). در ارتباط با ارزشیابی آموزشی بیان کرده‌اند که ارزشیابی آموزشی توسط

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-10-11]

دانشجویان بطور گسترده‌ای در مقاطع بالای آموزشی به عنوان تنها منبع معتبر اطلاعات بر آموزش تأثیر می‌گذارد(۹).

در مطالعه حاضر, اکثریت اساتید نسبت به تأثیر اعلام نمره ارزشیابی به مدیران گروه‌های آموزشی و نزدیک به نصف اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به تأثیر اعلام نمره ارزشیابی به رؤسای دانشکده‌ها در بهبود روند آموزشی نظر موافق داشتند در حالی که بعضی‌ها در آموزش معتقدند که دانشجویان در وضعیت بهتری نسبت به همکاران و مدیریت دانشکده‌ها یا دانشگاه برای قضاوت آموزشی قرار دارند(۱۰). برخی دیگر معتقدند که ارزشیابی اساتید توسط همکاران و مدیریت دانشکده مقیاس با ارزش‌تری نسبت به ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان می‌باشد(۱۱). به نظر می‌رسد اکثریت اساتید اعلام نمره ارزشیابی را به عنوان یک بازخورد مناسب در بهبود کیفیت تدریس مفید تلقی می‌نمایند. بنابراین, پیشنهاد می‌شود به منظور جلب رضایت و مشارکت بیشتر اساتید در فعالیت‌های آموزشی, خصوصاً ارزشیابی‌ها، دست‌اندرکاران آموزشی دانشگاه, تدابیری اتخاذ نمایند تا از نظرات و دیدگاه‌های اساتید در امر بهبود روند تدریس و اصلاح رویه‌های غیر استاندارد استفاده شود و تا حصول نتیجه مناسب پیگیری‌های جدی انجام گیرد.

منابع

1. Scriven M. Summative teacher evaluation. In: Handbook of teacher evaluation. Beverly Hills: Sage Co. 1981: 244- 71.

۲. سیف ع ا، روش‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی. چاپ دوم. تهران: نشر دوران. ۱۳۷٦.

۳. حاجی‌آقاجانی س. نظرات استادان دانشکده پرستاری و مامایی در مورد اثر ارزشیابی دانشجویان بر چگونگی تدریس آنها در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی. پژوهش در علوم پزشکی ۱۳۷۷ ; ۳(پیوست ۱): ۳٦-۸.

٤. نجفی‌پور ص, امینی م. بررسی نظرات اساتید دانشکده علوم پزشکی جهرم نسبت به ارزشیابی استاد توسط دانشجو. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۳۸۱؛ ۷: ۲۳.

5. Aleamonie LM. Student ratings of instruction. In: Handbook of teacher evaluation. Beverly Hills: Sage Co. 1981: 110-45.

6. Kholdi N, Shelhani A. Analysis of the student opinion questionnaire to evaluate teachers. J Med Educ 2003; 4(1): 144.

۷. شکورنیا ع, مظفری ع‌ا, اسماعیل مطلق م. بررسی نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به ارزشیابی استاد در سال ۱۳۷۵. مجله دانشکده پزشکی ۱۳۷۹؛ (ویژه‌نامه چهارمین همایش کشوری آموزش پزشکی): ٤۱.

۸. اسماعیل مطلق م, شکورنیا ع‌ا, ملایری ع. بررسی نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به ارزشیابی استاد در سال ۱۳۷۸. مجله دانشکده پزشکی ۱۳۷۹؛ (ویژه‌نامه چهارمین همایش کشوری آموزش پزشکی): ٦۷.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-10-11]

9. Nelson MS: Pre evaluation of teaching an approach whose time has come. Acad Med 1998; 73: 4-5.

۱۰. دلاور ع. نکاتی چند درباره ارزشیابی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها. فصلنامه روانشناسی و علوم تربیتی تهران ۱۳۷۲؛ ۲.

11. Leamon MH, Servis ME, Caning RD, Searles RC. A comparison of student evaluation and faculty peer evaluations of faculty lectures. Acad Med 1999; 74(suppl 10): S22-4.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-10-11]

Evaluation Results Feed back to Faculty Members of Ahvaz Medical University and its Effect on Improving the Quality of Teaching

Ghafoorian Boroojerdnia M, Shakoornia A, Elhampour H

Abstract

Introduction. *Teaching evaluation is a process to improve the quality of teaching and promote the educational activities. It is carried out by the majority of universities, and the faculty members get the feedback of the evaluation results. The aim of this study was to determine faculty members' viewpoints concerning the effect of evaluation results feedback on improving the quality of their teaching.*

Methods. *In a descriptive study all faculty members (non-clinical) of Ahvaz Medical University (N=130) were investigated using a questionnaire whose content validity was confirmed by experts and its reliability by Alpha Cronbach. The data was analyzed by SPSS software using frequency and Chi-square test.*

Results. *Although 55.1% of faculty members were in agreement with the present teacher evaluation system, 85% of them believed that the feedback of evaluation results was useful in improving the teaching quality. Faculty members (55.4%) believed that announcing the evaluation results to the chair of the department was useful in improving the quality of teaching. Also 49.5% of them believed the same thing about announcing the results to the dean of the faculty. The results also showed a significant relationship between academic rank of faculty members and their viewpoints toward feedback of evaluation results in improving the teaching quality.*

Conclusion. *It seems the majority of faculty members consider evaluation results report as a useful feedback for improving the quality of teaching. Hence, a more detailed planning by educational authorities is recommended to motivate faculty members for more cooperation in educational activities which leads to promoting the quality of education.*

Key words: Evaluation, Feedback, Quality of teaching, Faculty members

Address. Ghafoorian Boroojerdnia M, Educational Development Center, Ahvaz University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Source. Iranian Journal of Medical Education 2004; 10: 41-45

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-10-11]